

دومین همایش ملی صیانت از منابع طبیعی و محیط زیست، ۱۳ و ۱۴ اسفند ۱۳۹۴

دانشگاه محقق اردبیلی

ارزیابی میزان مشارکت جوامع محلی در طرح‌های منابع طبیعی و آب‌خیزداری

محمد رضا رحمانی راد خرفکلی^۱، امین محمدی استادکلاهی^۲، علی حشمت پور^۳، محمد عباسی^۳

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد آب‌خیزداری دانشگاه گنبدکاووس،

۲- استادیار گروه مرتع و آب‌خیزداری دانشگاه گنبدکاووس،

aminmohammadi@gonbad.ac.ir

۳- کارشناس اداره کل منابع طبیعی و آب‌خیزداری استان گلستان،

چکیده:

هدف از تحقیق توصیفی-تحلیلی حاضر تجزیه، تحلیل و بررسی میزان مشارکت جوامع محلی در طرح‌های منابع طبیعی و آب‌خیزداری است. نمونه مورد مطالعه شامل ۴۲ نفر در روستای ده‌چناشک از آب‌خیزنشینان ساکن در حوزه آب‌خیز چهل‌چای استان گلستان می‌باشد که براساس فرمول کوکران و با روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. نتایج حاصل از آزمون t با نرم‌افزار SPSS ۱۷ نشان داد که تمامی سطوح مشارکت (تصمیم‌گیری، بهره‌برداری، اجرا و حفاظت) دارای میانگین وزنی کمتر از ۳ (میانگین نظری) بوده و میزان مشارکت در سطح حفاظت دارای شرایط به مراتب بهتری نسبت به سایرین بوده و مشارکت در بهره‌برداری کمترین میزان مشارکت را دارد. مردم روستا در اجرا، تصمیم‌گیری، بهره‌برداری و حفاظت از پروژه‌ها مشارکت پررنگی نداشته‌اند و مهم‌تر از همه، از آن‌ها هیچ‌گونه نظرخواهی در خصوص نحوه اجرای طرح‌ها صورت نگرفته و مشارکت‌ها بیشتر در قالب کارگری و حفاظت از طرح‌ها بوده است.

واژه‌های کلیدی: محلی، جوامع، ده‌چناشک، سطوح مشارکت، چهل‌چای.

مقدمه و هدف:

بدون تردید آب و خاک از عوامل مهم در توسعه پایدار محسوب می‌شوند که به منظور بهره‌برداری هرچه بهتر در راستای شکوفایی کشاورزی بایستی تحت کنترل و مدیریت مناسب قرار گیرند. مهار فرسایش خاک، تنظیم و مهار جریان‌های سیلابی و رسوب‌گذاری، اصلاح پوشش گیاهی، جمع‌آوری آب، از جمله مواردی می‌باشند که ضرورت توجه به آب‌خیزداری را بیش از پیش نمایان می‌سازند. عدم توجه برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران در اکثر کشورهای درحال توسعه به بخش آب‌خیزداری و مدیریت حوزه آب‌خیز، پیامدهای زیان‌بار متعددی همچون سیر بحرانی فرسایش خاک، تولیدات اندک منابع طبیعی، ته‌نشست رسوبات در تأسیسات انتقال آب و سدها، روند تصاعدی سیلاب‌ها، بروز خشکسالی‌ها و کمبود آب و مهاجرت روستاییان به شهرها را برای این کشورها در پی داشته است (شریفی و همکاران، ۱۳۸۹). تعدادی از کشورها با مشارکت مردم و ذینفعان در امور مختلف از پایین‌ترین سطح مشارکت یعنی تأمین نیروی کار تا بالاترین سطح مشارکت یعنی شرکت در تصمیم‌گیری که مسئولیت‌پذیری آن‌ها را در استفاده از توانایی‌ها و استعدادها نهفته و آشکار در بهره‌برداری، استمرار تولید دو چندان خواهد کرد، توانسته‌اند از عهده انجام پروژه‌ها برآیند. در کشور ما به ویژه در بخش منابع طبیعی علیرغم شکل‌گیری اندیشه مشارکت در مسئولین، دست‌اندرکاران و برنامه‌ریزان این مهم هنوز به صورت عملی و گسترده دیده نمی‌شود. مشارکت یک فرآیند چند وجهی و پیوسته است و می‌توان آن را میزان دخالت اعضای نظام مشارکت‌کننده در فرآیند تصمیم‌گیری دانست که حداقل دارای سه عنصر اصلی است: ۱- تسهیم قدرت و منابع ۲- کوشش‌های آگاهانه گروه‌ها برای کنترل سرنوشت و بهبود شرایط زندگی خویش ۳- ایجاد فرصت‌هایی برای سطوح پائین (فصلنامه جنگل و مرتع، ۱۳۹۳). طرح‌های منابع طبیعی و آب‌خیزداری به‌منظور حفظ و منابع پایه و بهره‌برداری مطلوب براساس توان اکولوژیکی عرصه‌های منابع طبیعی و جلب مشارکت مردم با توجه به اصل عدالت و ایجاد فرصت‌های برابر جهت استفاده از منابع طبیعی، جلوگیری از بخشی‌نگری و پرهیز از عملکرد جزیره‌ای اجرا می‌شود (حیاتی و عمویگی، ۱۳۹۳). ترکیب ۴ نوع مشارکت در تصمیم‌گیری، در اجرا، در سهم بردن از منابع و در نظارت و نگهداری از پروژه‌ها و زمینه‌سازی برای بالفعل شدن آن‌ها تحت هر اصطلاحی راهکار و قالبی برای توسعه مشارکت مردمی در هر طرحی از آب‌خیزداری گرفته تا پروژه‌های توسعه روستایی است (دستورانی و همکاران، ۱۳۸۸). موفقیت در طرح‌های آب‌خیزداری بستگی کامل به میزان مشارکت مردم در تصمیم‌گیری، اجرا و حفاظت از طرح‌ها دارد. ارزیابی مختلف نشان می‌دهد که پروژه‌هایی که مردم در مراحل مختلف آن‌ها دخالت داشته‌اند و یا با توجه به نیازهای مختلف روستایی و بهره‌برداران طراحی و اجرا شده‌اند از موفقیت و تداوم بیشتری برخوردار می‌باشند. مشارکت مردم در طرح‌های مختلف به طور عام

دومین همایش ملی صیانت از منابع طبیعی و محیط زیست، ۱۳ و ۱۴ اسفند ۱۳۹۴

دانشگاه محقق اردبیلی

و طرح‌های آب‌خیزداری به طور خاص، میزان موفقیت آن‌ها را به میزان زیادی افزایش می‌دهد (موسائی، ۱۳۸۸). در دهه اخیر به‌کارگیری مشارکت مردمی همه‌جانبه در سراسر جهان به عنوان یکی از پارامترهای اصلی در اجرای صحیح طرح‌های مدیریت جامع منابع آب و آب‌خیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شده است. در کشور ما به‌جز در موارد اندکی متأسفانه به مشارکت حوزه‌نشینان در طرح‌های آب‌خیزداری اغلب محدود به استفاده از نیروی جسمی افراد می‌شود. بدون تردید ارتقا مشارکت از مرحله اول تا مراحل بالاتر یعنی مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها، برنامه‌ریزی خاص خود را می‌طلبد و صاحب نظران معتقدند که مکانیزم آن از طریق توانمندسازی امکان‌پذیر است که سیاستی جهت قادرسازی اقشار مختلف مردم جهت ایجاد تشکل‌های مردمی می‌باشد. به‌طور کلی با ایجاد انگیزه مشارکت و اعتمادسازی در بهره‌برداران در کنار آموزش و توانمند کردن آن‌ها می‌توان بسیاری از مشکلات را در این زمینه مرتفع کرد (دستورانی و همکاران، ۱۳۸۸). رید مشارکت را فرآیندی می‌داند که از طریق آن افراد، گروه‌ها و سازمان‌ها نقش فعالی را در اتخاذ و اجرای تصمیماتی ایفا می‌کنند که به طور مستقیم بر روی آن‌ها تأثیرگذار است (رید، ۲۰۰۸). بخشی تیرگانی و همکاران (۱۳۸۹) در تحقیقی با عنوان بررسی عوامل مؤثر بر عدم مشارکت بهره‌برداران در اقدامات آب‌خیزداری در حوزه آب‌خیز تیرگان به این نتیجه رسیدند که مهم‌ترین معیارهای عدم مشارکت، عوامل برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری، اجتماعی و فرهنگی و آموزش و آگاهی می‌باشد. همچنین مهم‌ترین عوامل مؤثر بر عدم مشارکت عوامل سن، سواد و تحصیلات می‌باشد. نتایج مهردوست و همکاران (۱۳۹۰) نشان داد که روستاییان تمایل زیادی به طرح‌های منابع طبیعی مطرح شده از سوی اداره منابع طبیعی نشان نمی‌دهند. در این زمینه عدم دخالت نظرات بهره‌برداران در طرح‌های منابع طبیعی و عملی نشدن وعده‌های ادارات مهم‌ترین عوامل مؤثر می‌باشند. از طرف دیگر از نگاه مسئولان طرح‌ها و کارشناسان، فقر فرهنگی روستاییان و عدم مسئولیت‌پذیری آن‌ها در قبال تعهدات، مهم‌ترین دلیل موفقیت کم پروژه‌ها ذکر شد. شمس و همکاران (۱۳۹۲) در تحقیق خود در رابطه با عوامل مؤثر سطوح مشارکت مردم روستایی در پروژه‌های آب‌خیزداری حوزه آب‌خیز درودفرمان و لعل‌آباد کرمانشاه به این نتیجه رسیدند که بین متغیرهای عوامل اطلاعاتی و ترویجی، نگرش نسبت به مشارکت، تحصیلات و روابط اجتماعی با سطوح مشارکت بهره‌برداران رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد ولی متغیرهای وضعیت اقتصادی، سن، تعداد افراد تحت تکفل، سابقه کار کشاورزی و دامداری، میزان زمین دیم و تعداد گوسفند رابطه معنی‌دار و منفی با سطح مشارکت دارند. دستورانی و همکاران (۱۳۸۸) همخوانی نداشتن طرح‌ها با نیازهای حوزه نشینان، بی‌توجهی به مشکلات مالی و بی‌سوادی و در نهایت عدم فرهنگ‌سازی مناسب عمده موانع توسعه مشارکت مردمی در طرح‌های آب‌خیزداری می‌دانند. براساس یافته‌های پژوهش کاتاکوتان و دکویه (۲۰۰۶) برای موفقیت طرح‌های آب‌خیزداری در سطح محلی ۴ شرط سرمایه‌گذاری و تأمین مالی، توسعه ظرفیت فنی و مدیریت، وجود فرهنگ سیاسی مناسب به منظور رشد خلاقیت‌ها و ابتکارات مردم محلی و ارتقای مشارکت آنان و تدوین و اعمال قوانین روشن ضروری می‌باشند. هدف این تحقیق بررسی میزان مشارکت جوامع محلی و روستایی در طرح‌های منابع طبیعی و آب‌خیزداری می‌باشد. از جمله این طرح‌ها پروژه مدیریت چند منظوره جنگل‌های هیرکانی در حوزه آب‌خیز چهل‌چای استان گلستان می‌باشد. روستای ده‌چناشک از جمله مناطق اجرای این طرح می‌باشد. در این تحقیق سعی شده تأثیر میزان مشارکت افراد مورد تحقیق این روستا در سطوح مختلف اجرای طرح‌های منابع طبیعی و آب‌خیزداری، مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار بگیرد.

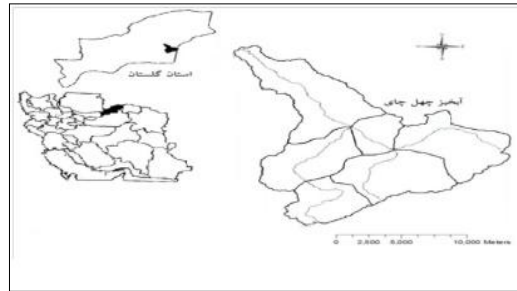
مواد و روش‌ها:

حوزه آب‌خیز چهل‌چای استان گلستان با مساحتی بالغ بر ۲۵۶۸۳ هکتار واقع شده است. پوشش گیاهی غالب حوزه در بخش شمالی، جنگل و در جنوب به صورت مرتعی و خشک تغییر می‌یابد. روستای ده‌چناشک از توابع بخش مرکزی شهرستان مینودشت، در دهستان کوهسارات در ۳۰ کیلومتری شهر مینودشت و ۱۳۰ کیلومتری شهر گرگان قرار دارد (مقصودلوجعفری، ۱۳۸۸). در تحقیق حاضر به منظور بررسی، تجزیه و تحلیل ارزیابی مشارکت جوامع روستای ده‌چناشک در طرح‌های منابع طبیعی و آب‌خیزداری (پروژه مدیریت چند منظوره جنگل‌های هیرکانی) از روش تحقیق کمی استفاده گردید. این مطالعه از نوع توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری مورد مطالعه ۱۹۶ خانوار روستای ده‌چناشک می‌باشد. جهت گردآوری داده‌ها از روش میدانی (پرسشنامه) استفاده شده است. پرسش‌نامه‌ها از نظر محتوی شامل پرسش‌های جمعیتی و سطوح مختلف مشارکت در مراحل مختلف اجرای طرح می‌باشند. سپس با توجه به گستردگی حجم جامعه آماری، نمونه‌گیری تصادفی در نظر قرار گرفت و حجم نمونه (n=42) با استفاده از فرمول کوکران محاسبه گردید. تمامی تجزیه و تحلیل‌های آماری نیز با استفاده از نرم‌افزار SPSS ۱۷ و آزمون آماری t انجام شد. در شکل ۱ موقعیت منطقه مورد مطالعه در ایران و استان گلستان نمایش داده شده است.

دومین همایش ملی صیانت از منابع طبیعی و محیط زیست، ۱۳ و ۱۴ اسفند ۱۳۹۴

دانشگاه محقق اردبیلی

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی حوزه آبخیز چهل چای

نتایج:

ویژگی‌های فردی افراد مورد بررسی

از کل جمعیت مورد مطالعه، ۸۵/۷٪ مرد و ۱۴/۳٪ زن و از لحاظ وضعیت تأهل ۳۱ نفر متأهل و ۱۱ نفر مجرد بودند. ۷۳/۸٪ از افراد مورد بررسی باسواد بودند که از این مقدار ۳۱٪ دارای مدرک فوق‌دیپلم یا بالاتر بوده و از طرفی ۲۶٪ افراد هم بی‌سواد مطلق بودند که این امر بیانگر این مطلب است که افراد مورد تحقیق از لحاظ سواد در وضعیت خوبی قرار دارند. از لحاظ اشتغال اکثر افراد روستا (۵۲/۴٪) به کشاورزی و دامداری باهم اشتغال دارند. ۲۸/۶٪ روستاییان مورد مطالعه کمتر از ۲۵ سال، ۳۱٪ روستاییان ۲۶-۳۹ سال، ۲۸/۶٪ روستاییان ۴۰-۵۹ سال و ۱۱/۹٪ هم بیشتر از ۶۰ سال سن دارند که این امر بیانگر جمعیت جوان و وجود نیروی کار جوان در روستا می‌باشد.

سطوح مشارکت

به‌منظور سنجش سطح مشارکت روستاییان در مراحل مختلف طرح‌های منابع طبیعی و آبخیزداری از ۴ شاخص و ۱۴ گویه در مقیاس طیف لیکرت پنج سطحی (بسیار کم=۱ تا بسیار زیاد=۵) استفاده شد.

مشارکت در تصمیم‌گیری

تمامی گویه‌های مورد بررسی در این بخش دارای میانگین کمتری نسبت به میانگین نظری می‌باشد. کمترین میانگین در زمینه شناسایی مهم‌ترین مشکلات در فرسایش آب و خاک از نظرات روستاییان و بیشترین میانگین مربوط به تصمیم‌گیری‌های مربوط به طرح‌های حفاظت از منابع طبیعی می‌باشد. ۷۸/۶٪ افراد در روستای مورد مطالعه معتقدند که به میزان کم و بسیار کم از نظرات آن‌ها در شناسایی مشکلات فرسایش آب و خاک استفاده می‌شود. ۶۴/۳٪ از افراد مورد مطالعه معتقدند در راستای شناخت راه‌های استفاده مؤثر و بهینه از اراضی و تصمیم‌گیری‌های مربوط به طرح‌های حفاظت از منابع طبیعی به مقدار کم و بسیار کم از نظرات روستاییان استفاده می‌شود. بیشترین میزان نظرخواهی از روستاییان در این سطح مربوط به تصمیم‌گیری‌های طرح‌های منابع طبیعی می‌باشد که ۲۶/۲٪ متعادل و ۴/۸٪ زیاد و ۴/۸٪ خیلی زیاد بودند.

جدول ۱. گویه‌های مشارکت در تصمیم‌گیری

انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۰/۸۷	۱/۸۵	۱. در زمینه شناسایی مهم‌ترین مشکلات در فرسایش آب و خاک از نظرات روستاییان استفاده می‌شود.
۱/۰۸	۲/۱۹	۲. در تصمیم‌گیری‌های مربوط به طرح‌های حفاظت از منابع طبیعی از نظرات روستاییان استفاده می‌شود.
۱/۰۲	۲/۱۴	۳. در راستای شناخت راه‌های استفاده مؤثر و بهینه از اراضی از نظرات روستاییان استفاده می‌شود.
۱/۳۲	۲/۰۹	۴. آیا در تهیه طرح‌های آبخیزداری و منابع طبیعی مشارکت داشته‌اید؟

مشارکت در اجرا

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود میانگین همه‌ی گویه‌های مورد بررسی کمتر از میانگین نظری تحقیق (۳) و حتی کمتر از سطح ۲ (کم) می‌باشد. نیمی از افراد مورد مطالعه در تأمین نیروی کار و ۶۲٪ هم در تأمین هزینه‌های اجرای طرح‌های منابع طبیعی و آبخیزداری نقش خیلی کمی داشته‌اند و به نسبت در تأمین منابع و امکانات طرح‌های منابع طبیعی و آبخیزداری مشارکت بیشتری داشته‌اند.

دومین همایش ملی صیانت از منابع طبیعی و محیط زیست، ۱۳ و ۱۴ اسفند ۱۳۹۴

دانشگاه محقق اردبیلی

بیشترین میانگین مربوط به مشارکت در تأمین منابع و امکانات طرح‌های حفاظت از منابع طبیعی و آبخیزداری و کمترین میانگین مربوط به تأمین هزینه‌های اجرای طرح‌های منابع طبیعی و آبخیزداری می‌باشد.

جدول ۲. گویه‌های مشارکت در اجرا

انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۱/۲۸	۱/۹۵	۱. آیا در تأمین نیروی کار طرح‌های منابع طبیعی و آبخیزداری نقشی داشته‌اید؟
۱/۰۴	۱/۶۹	۲. آیا در تأمین هزینه‌های اجرای طرح‌های منابع طبیعی و آبخیزداری نقشی داشته‌اید؟
۱/۰۷	۱/۹۷	۳. آیا در تأمین منابع و امکانات طرح‌های حفاظت از منابع طبیعی و آبخیزداری مشارکت داشته‌اید؟

مشارکت در بهره‌برداری

در این شاخص، بیشترین میانگین مربوط به تعیین نوع بهره‌برداری از طرح‌های حفاظت از منابع طبیعی و آبخیزداری با میانگین ۱/۹۲ می‌باشد. نکته حائز اهمیت در شاخص مشارکت در بهره‌برداری این است که کمترین میانگین گویه‌ها در تمامی سطوح مشارکت مربوط به این شاخص و گویه مشارکت در تعیین زمان بهره‌برداری از طرح‌های منابع طبیعی و آبخیزداری با میانگین ۱/۶۶ می‌باشد، بطوری که ۲۵ نفر از پاسخگویان در تعیین زمان بهره‌برداری از طرح‌های حفاظت از منابع طبیعی و آبخیزداری مشارکت بسیار کم داشته‌اند.

جدول ۳. گویه‌های مشارکت در بهره‌برداری

انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۰/۹۵	۱/۶۶	۱. آیا در تعیین زمان بهره‌برداری از طرح‌های حفاظت از منابع طبیعی و آبخیزداری شرکت داشته‌اید؟
۱/۱۱	۱/۹۲	۲. آیا در تعیین نوع بهره‌برداری از طرح‌های منابع طبیعی و آبخیزداری مشارکت دارید؟
۱/۰۷	۱/۸۵	۳. آیا از توانمندی‌های شما در بهره‌برداری از طرح‌های منابع طبیعی استفاده می‌شود؟
۱/۱۱	۱/۷۸	۴. آیا در سازماندهی بهره‌برداری از طرح‌های منابع طبیعی و آبخیزداری نقشی دارید؟

مشارکت در حفاظت

سطح مشارکت در حفاظت شرایط بهتری نسبت به سایر سطوح در روستاییان مورد مطالعه روستای ده‌چناشک دارد. ۶۲٪ پاسخگویان مشارکت متوسط، زیاد و بسیار زیاد در حفظ و نگهداری از طرح‌های اجرا شده منابع طبیعی و آبخیزداری داشته‌اند که این مقدار درصد در هیچ یک از گویه‌های بررسی شده به دست نیامد، از طرفی کمترین میانگین در این شاخص مربوط به مشارکت در ارزیابی اقتصادی طرح‌های اجرا شده و بیشترین میانگین در حفظ و نگهداری از طرح‌های اجرا شده منابع طبیعی و آبخیزداری می‌باشد.

جدول ۴. گویه‌های مشارکت در حفاظت

انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها
۱/۱۱	۲/۶۹	۱. تا چه اندازه در حفظ و نگهداری از طرح‌های اجرا شده منابع طبیعی و آبخیزداری نقش داشته‌اید؟
۱/۱۴	۲/۳۵	۲. من در مرمت و بازسازی طرح‌های اجرا شده قبلی تلاش زیادی کردم.
۱/۲	۲/۱۴	۳. تا چه حد در ارزیابی اقتصادی طرح‌های اجرا شده منابع طبیعی و آبخیزداری نقش داشته‌اید؟

نتایج به‌دست آمده ناشی از آزمون t همبسته نشان می‌دهد مشارکت در تمامی سطوح، وضع مطلوبی ندارد و میانگین همه‌ی گویه‌ها و شاخص‌ها کمتر از میانگین نظری (۳) می‌باشد. در سطوح ۴ گانه مشارکت، بیشترین مقدار میانگین مربوط به مشارکت در حفاظت بوده و کمترین مربوط به مشارکت در بهره‌برداری می‌باشد. در تمامی سطوح مقدار t منفی می‌باشد که این امر نشان‌دهنده مشارکت ضعیف روستاییان در طرح‌های منابع طبیعی و آبخیزداری است. مشارکت در حفاظت بیشترین میانگین و انحراف معیار، کمترین مقدار t و تفاوت میانگین را دارد. کمترین میانگین، بیشترین مقدار t و تفاوت میانگین مربوط به مشارکت در بهره‌برداری و کمترین انحراف معیار مربوط به

دومین همایش ملی صیانت از منابع طبیعی و محیط زیست، ۱۳ و ۱۴ اسفند ۱۳۹۴

دانشگاه محقق اردبیلی

مشارکت در تصمیم‌گیری می‌باشد. با این اوصاف روستاییان مورد مطالعه در حفاظت و نگهداری طرح‌های منابع طبیعی و آبخیزداری بیشترین مشارکت و در بهره‌برداری از طرح‌های منابع طبیعی و آبخیزداری کمترین میزان مشارکت را دارند.

جدول ۵. مقایسه سطوح مشارکت روستاییان

شاخص	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	تفاوت میانگین	حد پایین	حد بالا
مشارکت در تصمیم‌گیری	۲/۰۷	۰/۸۹	-۶/۶۹	-۰/۹۲	-۱/۲	-۰/۶۴
مشارکت در اجرا	۱/۸۷	۱/۰۳۵	-۷/۰۵	-۱/۱۲	-۱/۴۴	-۰/۸
مشارکت در بهره‌برداری	۱/۸۰	۰/۹۷	-۷/۹۳	-۱/۱۹	-۱/۴۹	-۰/۸۸
مشارکت در حفاظت	۲/۳۹	۱/۰۳۶	-۳/۷۷	-۰/۶	-۰/۹۲	-۰/۲۸

بحث و نتیجه‌گیری:

با توجه به اهمیت مشارکت آبخیزنشینان و روستاییان در موفقیت طرح‌های حفاظت از منابع طبیعی و آبخیزداری و همچنین نگهداری از طرح‌های اجرا شده، فعالیت‌های منابع طبیعی و آبخیزداری باید همواره با استقبال و موافقت روستاییان مناطق مذکور همراه باشد. در این تحقیق ابتدا اطلاعات توصیفی اهالی روستای ده‌چناشک استخراج و سپس مشارکت اهالی در طرح مورد نظر در ۴ سطح مشارکت یعنی در تصمیم‌گیری، اجرا، بهره‌برداری و حفاظت که هر کدام دارای گویه‌های مربوطه می‌باشند، سنجیده شد. نتایج بخش کیفی نشان داد که مردم روستای ده‌چناشک شرایط سنی و سواد خوبی دارند، بیش از نیمی از افراد آن به کشاورزی و دامداری مشغول‌اند و اکثریت هم متأهل هستند، در اجرا، تصمیم‌گیری، بهره‌برداری و حفاظت از پروژه‌ها مشارکت پررنگی نداشته‌اند و مهم‌تر از همه، از آن‌ها هیچ‌گونه نظرخواهی در خصوص نحوه اجرای طرح‌ها صورت نگرفته و مشارکت‌ها بیشتر در قالب کارگری و حفاظت از طرح‌ها بوده است. یکی از مهم‌ترین عوامل مشارکت پایین روستاییان ده‌چناشک در طرح‌های منابع طبیعی و آبخیزداری، نظرخواهی نکردن از آن‌ها در بخش تصمیم‌گیری، بهره‌برداری، اجرا و حفاظت از طرح‌های حفاظت از منابع طبیعی و آبخیزداری، متأهل بودن و دوش غله بودن اکثر پاسخگویان بوده است. در بین سطوح مشارکت هم بیشترین مشارکت در حفاظت از طرح‌های منابع طبیعی و آبخیزداری و کمترین مشارکت در بهره‌برداری می‌باشد. شایان ذکر است میانگین تمامی گویه‌ها حاکی از آن هست حکایت از وضعیت غیرمطلوب مشارکتی دارد. نتیجه به دست آمده با نتیجه دستورانی و همکاران (۱۳۸۸)، شمس و همکاران (۱۳۹۲)، مهردوست و همکاران (۱۳۹۰) و بخشی‌تیرگانی و همکاران (۱۳۸۹) مطابقت دارد.

منابع:

- بخشی‌تیرگانی، م.، صادقی، س.ج. و خزایی، م. ۱۳۸۹. بررسی عوامل مؤثر بر عدم مشارکت بهره‌برداران در عملیات آبخیزداری حوزه آبخیز تیرگان. ششمین همایش ملی علوم و مهندسی آبخیزداری ایران، ص ۱.
- حیاتی، د. و عمویگی، ع. ۱۳۹۳. سازه‌های مؤثر بر سرمایه اجتماعی درون‌گروهی (مطالعه موردی: تعاونی‌های طرح مدیریت جامع منابع طبیعی و آبخیزداری استان فارس). نشریه علوم و مهندسی آبخیزداری ایران، ۲۴:۸، ص ۴۷.
- دستورانی، م.ت.، طالبی، ع. و نفرزادگان، ع. ۱۳۸۸. بررسی اهمیت و راه‌کارهای توسعه مشارکت مردمی در طرح‌های آبخیزداری. فصلنامه جنگل و مرتع، ش ۸۴، ص ۷۹-۷۴.
- شریفی، ا.، غلامرضایی، س. و رضایی، ر. ۱۳۸۹. بررسی عوامل مؤثر بر میزان مشارکت روستاییان در طرح‌های آبخیزداری منطقه جیرفت. مجله علوم و مهندسی آبخیزداری ایران، ۱۲:۴، ص ۱۰-۱.
- شمس، ع.، مهردوست، خ. و کریمی‌دهکردی، ا. ۱۳۹۲. عوامل مؤثر بر سطوح مشارکت مردم روستایی در پروژه‌های آبخیزداری (حوزه آبخیز درودفرمان و لعل‌آباد کرمانشاه). مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، ۳:۴۴، ص ۳۹۹-۴۰۹.
- فصلنامه جنگل و مرتع. ۱۳۹۳. سرمقاله: مردم، منابع طبیعی و مشارکت، ش ۱۰۱، ص ۵-۴.

دومین همایش ملی صیانت از منابع طبیعی و
محیط زیست، ۱۳ و ۱۴ اسفند ۱۳۹۴
دانشگاه محقق اردبیلی

- مقصودلو جعفری، م. ۱۳۸۸. اثرات تغییر کاربری اراضی در فرسایش خاک و رسوبدهی (مطالعه موردی حوزه آبخیز چهل‌چای استان گلستان). پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، ص ۴.
- مهردوست، خ.، کرمی‌دهکردی، ا. و جهانی، ج. ۱۳۹۰. اهمیت مشارکت مردم در حفاظت از منابع طبیعی (مطالعه موردی: روستای طاهرآباد زیرحوزه آبخیز تهام). اولین کنگره ملی علوم و فناوری‌های نوین کشاورزی، ۴ ص.
- موسائی، م. ۱۳۸۸. عوامل مؤثر بر عدم مشارکت در طرح‌های آبخیزداری (مطالعه موردی: استان فارس). مجله پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی، ۲: ۲، ص ۶۹-۸۴

- Catacutanb, D. and Duqueb, A. 2006. Challenges and opportunities in managing Philippine watersheds: The case of Manupali watershed in the southern Philippine. Conference on watershed management in the Philippine, Don Mariano Marcos Memorial University, La Union Philippine, p. 81- 89.
- Reed, M.S., 2008, Stakeholder Participation for Environmental Management: a Literature Review, Biological Conservation, Vol. 141, PP. 2417- 2431 pp.